

УДК 615.1:661.12:658.6/.8:659.182/.187:34:001.5

*М.С. Пономаренко¹, О.С. Соловйов¹, С.В. Аугунас¹, Ю.М. Григорук²***РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ КАДРОВОГО СКЛАДУ
АПТЕЧНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ ЗА 1913-1940 та 1950-1980 рр.***Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика¹,
м. Київ, Україна**Вінницький національний медичний університет імені М.І. Пирогова²,
м. Вінниця, Україна*e-mail: *sabina.augynas@li.ru*

Резюме: У статті наведені достовірні (службові) дані фактичних показників наявності, розподілу, співвідношення фармацевтів до провізорів України за період з 1913-1940 та 1950-1980 рр. Проведено поглиблений ретроспективний аналіз кадрового складу аптечних закладів України у зазначений період. Дані наведені для використання позитивного (негативного) досвіду аптечної справи та порівняння із сучасними вимогами до фармації.

Ключові слова: фармацевтичні кадри, розподіл, статистика, використання, співвідношення кадрових угруповань.

Вступ. Вітчизняні провідні вчені, фахівці практичної фармації офіційно зазначили, що фармацевтична галузь після Великої Вітчизняної війни до 1950 р. майже повністю була відновлена. У дослідженні поставлено завдання на основі доказової фармації, довести дане ствердження на аналізі параметричних та якісних показників розвитку кадрового складу аптечних працівників України з 1913-1940 та 1950-1980 рр. Вивчення досвіду попередніх поколінь, дозволить у подальшому сучасному підході визначитися у положеннях належної аптечної практики (GPP)^{3,4} попередження появи фальсифікату¹² іншого європейського досвіду у фармації^{5,9-16}.

Найсуттєвіші ретроспективні комплексно-системні дослідження були проведені *І.М. Губським*. Цих питань докладно торкалися й сучасні дослідники: *А.А. Бабський, В.О. Борищук, Д.С. Волох, Ю.М. Григорук, Т.М. Краснянська, М.С. Пономаренко, М.В. Слабий, М.Л. Сятиня, В.М. Толочко* та багато інших відомих фармацевтичних вчених^{1,5-7}.

Мета дослідження – провести ретроспективний аналіз кадрового фармацевтичного ресурсу (КФР) у післявоєнний період, після певних зусиль щодо відновлення аптечної мережі, складів інших галузевих структур у період з 1913-1940 та 1950 до 1980 рр.

Матеріали та методи дослідження. Об'єктом нашого дослідження були історичні ретроспективні джерела публікацій, службові аналітичні звіти Головного аптечного управ-

ління Міністерства охорони здоров'я України (ГАПУ МОЗ України). Основною методологічною стратегією дослідження були методи: історичного дослідження, ієрархічні, фасетні, емпіричні, статистичні, графологічні методи доказової фармації.

Результати дослідження та їх обговорення. Фармацевтична система з її підсистемами, компонентами й елементами відокремлених організаційно-управлінськими, в т.ч. кадровими сегментами була і є невід'ємною складовою частиною концепції розвитку вітчизняної системи охорони здоров'я (ОЗ). Сучасна концепція розвитку фармації в Україні потребує вивчення історичного розвитку галузі на засадах оптимального використання фармацевтичного кадрового потенціалу, втілення й адаптації їх роботи, пов'язаної із запровадженням сімейної, страхової медицини, фармації та історичного позитивного досвіду поколінь¹⁻¹⁶ та їх вивченні й успадкування.

В дослідженнях *І.М. Губського, М.В. Слабого* було доведено, що до цього часу й раніше, спостерігалась майже відсутня системна аналітична й малоузгоджена інформація про комплексне вивчення підготовки й розподілу провізорів та фармацевтів й визначення їх потреби. Комплексний аналіз, саме розподілу цих фахівців, за часи незалежності України був проведений лише станом на 01.01.1993 р.^{1,6-8}. Разом із тим, багатоаспектні дослідження, предметом та об'єктом яких були освітня підготов-

ка, стан, процес функціонування фармацевтичних кадрів в Україні проведені *І.М. Губським, Д.С. Волохом, О.Л. Гроном, О.М. Заліською, А.А. Котвіцькою, Т.М. Краснянською, З.М. Мнушко, А.С. Немченко, Б.Л. Парновським, Р.М. Піняжко, М.С. Пономаренко, М.В. Слабим, М.Л. Сятинею, В.М. Толочко, В.П. Чернихом* та деякими іншими дослідниками додали багато додаткових досліджень в кадровій історії та теорії підготовки і станов-

лення кадрового потенціалу України. Однак, їх дослідження потребують більш сучасних удосконалень в рішенні проблеми навчання і перепідготовки, удосконалення кадрів відповідно до вимог ЄС. В табл. 1 нами наводяться доступні дані стартового початку розподілу фармацевтичних кадрів аптечної мережі за 1913-1940 рр. Тобто показники фіксують дані 1913 р. та 1940 р. до початку Великої Вітчизняної війни (1941-1945 рр.).

Таблиця 1. Ретроспективний аналіз кадрового складу аптечних закладів за 1913-1940 рр.

№ з.п.	Роки	Фармацевтичні кадрові ресурси				Співвідношення фармацевт : провізор
		провізори	фармацевти	Разом: провізори та фармацевти	Загальна кількість працюючих	
1	1913	1251	758	2009	2907	0,6
2	1914	1378	758	2136	3002	0,6
3	1927	відсутні дані	відсутні дані	4824	7213	відсутні дані
4	1940	4172	5775	9947	10197 в т.ч. 250 апт. учнів	1,4

Як представлено в табл. 1, у числових-кількісних показниках забезпеченість фармацевтичними кадрами та їх пропорційним розподілом відносних порівняльних даних видно, що у 1913 р. співвідношення фармацевтів до провізорів складало 0,6 (1913-1924 рр.), а у 1940 р. порівняльна перевага фармацевтів перед провізорами складала 1,4 рази. Ці дані стверджують певну контрольовану систему раціональ-

ного й збалансованого кількісного співвідношень між парними взаємоузгодженими пропорціями 1:4 фармацевтів до провізорів.

Визначаючи узагальнені результати аналізу вище названих вчених^{1,6-8}, якими було засвідчені дані того, що у 1950 р. майже була відновлена аптечна сфера діяльності, нами встановлені деякі розбіжності (табл. 2).

Таблиця 2. Ретроспективний аналіз кадрового складу аптечних закладів за період 1950-1980 рр.

№ з.п.	Роки	Загальна к-сть працюючих в аптечній мережі	Фармацевтичні кадрові ресурси			Співвідношення фармацевт : провізор
			провізори	фармацевти	Разом: провізори та фармацевти	
1	1950	9546	2258	3644	5902	1,6
2	1957	13088	3384	4852	8236	1,4
3	1966	40882	7558	11086	18644	1,5
4	1970	47231	7999	12873	20872	1,6
5	1971	53969	9567	15223	24790	1,6
6	1975	64966	11054	16265	27319	1,5
7	1976	64057	12413	17951	30364	1,5
8	1977	64938	12854	18339	31193	1,4
9	1978	67600	13782	19499	33281	1,4
10	1979	68798	13923	19587	33510	1,4
11	1980	70547	14603	20384	34987	1,4
12	Середньорічна к-ть 1971-1980	64982	12599	18178	30777	1,44

Дійсно, матеріальна база кількості аптек на 1950 р. майже досягла рівня 1940 р.¹. Разом із тим, кадровий потенціал у якісних та кількісних показниках набагато був невідновленим. Зокрема, загальна кількість працюючих у 1940 р. складала 10197 осіб, у т.ч. 250 аптекарських учнів, зокрема 4172 провізора та 5775 фарма-

цевта. При цьому, у 1950 р., загальна кількість фармпрацівників в аптеках складала – 9546 осіб, у т.ч. 2258 провізорів (54,1% від 1940 р.), 3644 фармацевтів (63,1% від 1940 р.). Ретроспективний аналіз кадрового складу за 1950-1980 рр. представлено у табл. 2 та рис. 1.

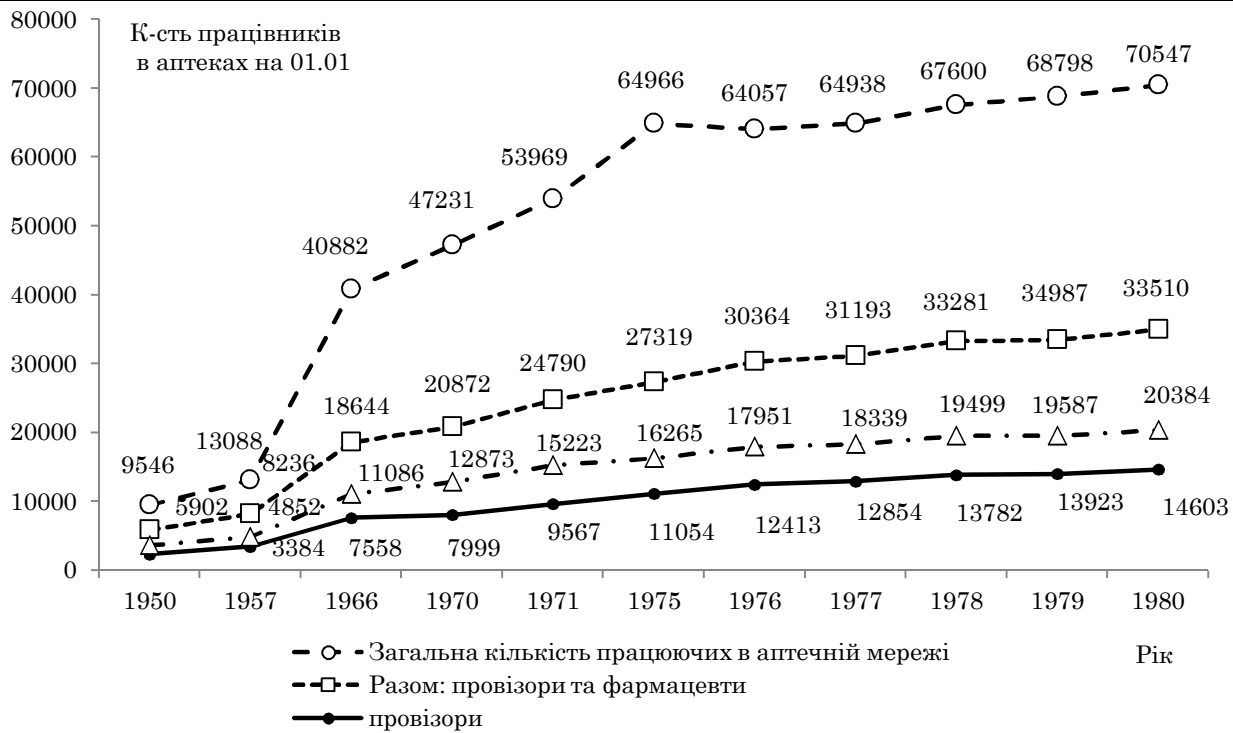

Рис. 1. Аналітична схема ретроспективного аналізу фармацевтичного кадрового ресурсу (аптеки)

Слід одночасно зазначити, що у подальшому, на фармацевтичних посадах у 1978 р. працювало 415 практикантів (у 1977 р. – 472), що на 57 практикантів зменшилося з 1977 р. Нормативне впорядкування чисельності працюючих підтверджується позитивною взаємоузгодженою динамікою їх зростання. Загальна кількість фармацевтичних працівників аптечних закладів на 01.01.1970 року складала – 47231, в т.ч.: провізорів 9039, із яких 7999 в аптеках помічників провізорів – 14405, із яких 12873 в аптеках (23404 особи) та 670 практикантів (разом – 24074).

Як видно з табл. 2 та рис. 1, як загальна кількість фармацевтичних фахівців, так і аптечних працівників динамічно і практично рівномірно зростає з 1950 по 1980 рр. Зокрема, загальна кількість 1950 : 1980 рр. складала, відповідно 9546 : 70547 осіб; фармацев-

тичних працівників (провізори, фармацевти – 5902 : 34987 (провізорів 2258 : 14603; фармацевтів 3644 : 20384).

Слід підкреслити, що у 1970 р. одночасно, окрім кадрів в аптечній мережі, фармацевтичні фахівці були задіяні у сфері обласних, республіканських органів управління, контрольно-аналітичних лабораторіях, фармацевтичних фабриках тощо, які кількісно складала – 1040 провізорів та 1532 помічників провізорів [разом: провізорів – 9039 (7999+1040) та помічників провізорів – 14405 (12873+1532)].

Нормативне співвідношення фармацевта до провізора у 1940 р. (табл. 1) стабільно утримувалося й до 1980 р., яке складало 1,4 фармацевта до 1 провізора. Виключення 1,5-1,6 складають у межах 1966-1976 рр.

Висновки:

Проведено поглиблений ретроспективний аналіз кадрового складу аптечних закладів України за 1913-1940 та 1950-1980 рр. Дані

представлені для використання позитивного (негативного) досвіду аптечної справи та порівняння з сучасними вимогами до фармації.

Література:

1. Губский И.М. Аптечное дело в Украинской ССР / И.М. Губский, М.Н. Бушкова, Н.И. Яковец. – Чернигов. Облтипография. – 1958. – 207 с.
2. Инструктивные материалы по анализу показателей деятельности аптечных управлений

Украинской ССР за 1971-1975 гг. / Ф.И. Григоренко, В.Н. Кашиперская [и др.]. – Киевский научно-исследовательский институт фармакологии и токсикологии. – К., 1977. – 39 с.; 1976. –

- 88 с.; 1977. – 92 с.; 1978. – 91 с.; 1979. – 97 с.; 1980. – 113 с.; 1981. – 123 с.
3. Надлежащая аптечная практика в новых независимых государствах. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.apteka.ua/article/13215>, <http://www.apteka.ua/article/13233>, <http://www.apteka.ua/article/13254>, <http://www.apteka.ua/article/13291>.
 4. Мурашко А.М. Належна аптечна практика / А.М. Мурашко, О.Л. Левашиова // Фармацевтична енциклопедія. Голова ред. ради В.П. Черних. – К.: МОРИОН. – С. 956.
 5. Пономаренко М.С. Хронометричний аналіз незавершених законотворчих ініціатив з фармацевтичного права / М.С. Пономаренко, О.С. Соловійов, Ю.М. Григорук [та інші.] // Матеріали III Всеукраїнської науково-освітньої Інтернет-конференції: «Формування національної лікарської політики за умов впровадження медичного страхування: питання освіти, теорії та практики». – Харків: Вид-во НФаУ, 2015. – С. 28-39.
 6. Правові системи сучасності: навч. посібник / відп. ред. Ю.С. Шемчуженко. – К.: Вид-во «Юридична думка», 2012. – 492 с.
 7. Слабий М.В. Аналіз стану та шляхи оптимізації системи фармацевтичних кадрів в Україні: автореф. дис. ... доктора фармацевт. наук / М.В. Слабий. – Львів, 2010. – 46 с.
 8. Слабий М.В. Аналіз динаміки фармацевтичних кадрів в Україні за 1993-2004 рр. / М.В. Слабий, Б.Л. Парновський, О.М. Заліська // Фармацевтичний журнал. – 2005. – №2. – С. 34-38.
 9. Слабий М.В. Обґрунтування системи управління фармацевтичними кадрами в Україні / М.В. Слабий, Б.Л. Парновський, О.М. Заліська // Фармацевтичний журнал. – 2006. – №1. – С. 29-33.
 10. Paun C. Between Collaboration and Competition. Global Public-Private Partnerships against Intellectual Property Crimes. / C. Paun // Trans-State Working Papers № 149. – Bremen, 2011. – 30 p.
 11. Pharmaceutical Crime. [Електронний ресурс] / Interpol. – Режим доступу: <http://www.interpol.int/Crime-areas/Pharmaceutical-crime/Pharmaceutical-crime>
 12. Poor-quality medical products: time to address substandards, not only counterfeit / R.M. Ravinnetto, M. Bolaert, J. Jacobs [et al] // Tropical Medicine & International Health – 2012. – Vol.17. – Issue11. – P. 1412-1416.
 13. PPRI Glossary. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ppri.oebig.at/index.aspx?Navigation=r|4>
 14. Regulating pharmaceutical in Europe: striving for efficiency, equity and quality. – Open 11. University Press, 2004. – 394 p.
 15. Report on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2001/83/EC as regards the prevention of the entry in to the legal supply chain of medicinal products which are falsified in relation to their identity, history and source. Session document. A7-0148/2010 dated 7.5.2000 [Електронний ресурс] / European Parliament: Committee of the Environment, Public Health and Food Safety – Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=//EP//NONSGML+REP+REP+REP+A7-2010-0148+0+DOC+PDF+V0//EN&language=EN>
 16. Zanzibar Declaration on Counterfeit Medical Products and Pharmaceutical Crime. – 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.interpol.int/Media/Files/Crime-areas/Pharmaceutical-crime/Resources/The-Zanzibar-Declaration-on-Counterfeit-Medical-Products-and-Pharmaceutical-Crime-Signed-in-September-2010-following-the-conclusion-of-Operation-Mamba-III-Eastern-Africa>

УДК 615.1:661.12:658.6/.8:659.182/.187:34:001.5

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ КАДРОВОГО СОСТАВА АПТЕЧНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ УКРАИНЫ ЗА 1913-1940 И 1950-1980 гг.

Н.С. Пономаренко¹, А.С. Соловійов¹, С.В. Аугунас¹, Ю.Н. Григорук²

Национальная медицинская академия последипломного образования имени П.Л. Шупика¹, г. Киев, Украина

Винницкий национальный медицинский университет имени М.И. Пирогова, г. Винница, Украина

Резюме: В статье приведены достоверные (служебные) данные фактических показателей наличия, распределения, соотношения фармацевтов к провизорам Украины за периоды с 1913-1940 и 1950-1980 гг. Проведен углубленный ретроспективный анализ кадрового состава аптечных заведений Украины в 1913-1940 и 1950-1980 гг. Данные представлены для использования положительного (отрицательного) опыта аптечного дела и сравнение с современными требованиями к фармации.

Ключевые слова: фармацевтические кадры, распределение, статистика, использование, соотношение кадровых группировок.

UDC 615.1:661.12:658.6/.8:659.182/.187:34:001.5

RETROSPECTIVE ANALYSIS OF PHARMACEUTICAL INSTITUTIONS PERSONNEL IN UKRAINE DURING 1913-1940 AND 1950-1980

N.S. Ponomarenko¹, A.S. Soloviov¹, S.V. Augunas¹, Yu.N. Grygoruk²

P.L. Shupyk National Medical Academy of Postgraduate Education¹, Kyiv, Ukraine

Vinnitsa National Medical University named after Pirogov N.I.², Vinnitsa, Ukraine

Summary: The paper presents reliable (official) data on actual indicators of availability, distribution, correlation between pharmacists and qualified pharmaceutical chemists in Ukraine during 1913-1940 and 1950-1980. The comprehensive retrospective analysis of pharmaceutical institutions personnel in Ukraine during 1913-1940 and 1950-1980 was conducted. The presented data revealed positive (or negative) experience of pharmaceuticals. They can be used for comparison with up-to-date requirements to pharmacy.

Keywords: pharmaceutical personnel, distribution, statistics, usage, correlation of personnel groups.

Надійшла до редакції 18.10.2015 р.